

NORGES HØYESTERETT

Den 27. juni 2012 avsa Høyesterett dom i

HR-2012-01326-A, (sak nr. 2012/320), straffesak, anke over dom,

Den offentlige påtalemyndighet

(kst. statsadvokat Sturla Henriksbø)

mot

A

(advokat Frode Sulland)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Øie**: Saken gjelder domfellelse for mishandling i familieforhold, jf. straffeloven § 219 første ledd, og reiser spørsmål om det er grunnlag for å idømme samfunnsstraff.
- (2) Oslo statsadvokatembeter satte 13. oktober 2010 A under tiltale for overtredelse av straffeloven § 219 første ledd om mishandling i familieforhold. Grunnlaget var at han i perioden januar 2008 til januar 2010 ved gjentatte anledninger utøvet vold, trusler og/eller lignende krenkelser mot sin fraseparerte ektefelle B og deres felles sønn C mens Bs datter og/eller partenes andre felles sønn var til stede ved en eller flere av hendelsene.
- (3) Oslo tingrett avsa 9. mai 2011 dom med slik domsslutning:
  - "1. A, født 14. juli 1966, dømmes for to overtredelser av straffeloven § 219 første ledd til fengsel i 120 – etthundreogtyve – dager, jf. straffeloven § 62.
  2. A dømmes til å betale saksomkostninger til det offentlige med 3.000 – tretusen – kroner."

- (4) Tingretten fant det bevist at A hadde fremsatt drapstrusler overfor B rundt 14 til 15 ganger – en gang mens C var til stede. Retten fant det ikke bevist at A hadde utøvet vold mot B. Derimot fant den det bevist at A ved to anledninger hadde begått handlinger overfor C som rammes av straffeloven § 219. Retten la til grunn at det samlet sett dreide seg om to overtredelser av § 219.
- (5) A anket til Borgarting lagmannsrett over straffutmålingen og sakskostnadene. Anken over straffutmålingen ble henvist til ankeforhandling.
- (6) Borgarting lagmannsrett avsa 13. januar 2012 dom med slik domsslutning:

"A, født 14. juli 1966, dømmes for overtredelse av straffeloven § 219 første ledd til samfunnsstraff i 75 – syttifem – timer med en gjennomføringstid på ni måneder og en subsidiær fengselsstraff på 75 – syttifem – dager. Sammen med samfunnsstraffen idømmes en ubetinget fengselsstraff på 45 – førtifem – dager."

- (7) Lagmannsretten, som i medhold av straffeprosessloven § 332 var satt med tre fagdommere uten meddommere, fant at de handlinger tingretten hadde funnet bevist, burde bedømmes som ett forhold. Samfunnsstraffen, som ble begrunnet med spesielle personlige forhold, ble idømt under dissens. En dommer fant at det ikke var tilstrekkelig grunnlag for å fravike hovedregelen om fullt ut ubetinget fengsel.
- (8) Påtalemyndigheten har anket til Høyesterett over straffutmålingen og har anført at det bør idømmes en fullt ut ubetinget fengselsstraff.
- (9) Forsvareren har vist til at det foreligger særlige personlige forhold som gjør det forsvarlig å idømme samfunnsstraff ved siden av ubetinget fengsel.
- (10) *Mitt syn på saken*
- (11) Jeg er kommet til at det ikke er grunnlag for å idømme samfunnsstraff, men at deler av fengselsstraffen bør gjøres betinget.
- (12) Hovedspørsmålet i saken er om det må idømmes en fullt ut ubetinget fengselsstraff, eller om det er grunnlag for å idømme samfunnsstraff i tillegg til 45 dager ubetinget fengsel. Jeg ser først på spørsmålet om hvor lang en fullt ut ubetinget fengselsstraff bør være.
- (13) Lagmannsretten oppsummerer de straffbare forhold som tingretten har funnet bevist, slik:

"Tingretten har lagt til grunn, og det skal utmåles straff for at tiltalte i perioden fra januar 2008 til januar 2010 fremsatte drapstrusler overfor hans fraseparerte ektefelle B 14-15 ganger. Som det fremgår av tingrettens premisser, ble saken anmeldt av barnevernet til politiet 13. januar 2010 etter at B hadde kontaktet barnevernstjenesten for å få beskyttelse. Tingretten har lagt til grunn at sønnen C var til stede en av de gangene truslene ble fremsatt, og at både B og 'barna var svært redde for at tiltalte skulle gjøre alvor av truslene om å ta livet av dem alle', jf straffeloven § 219 første ledd bokstavene a og b.

Tingretten har også lagt til grunn at tiltalte i perioden har sparket en stol mot sønnen C, at han slo C med en kost over leggen slik at han fikk blåmerke og hadde vondt for å gå, og at tiltalte ved dette hadde gjort seg skyldig i slike gjentatte krenkelser at dette rammes av straffeloven § 219 første ledd."

- (14) A truet med å drepe både B, barna og seg selv. Truslene ble fremsatt både mens de fraseparerte ektefellene snakket sammen i telefonen, og mens den domfelte besøkte B og barna.
- (15) Ved lovendring 21. desember 2005 ble lengstestrafpen for overtredelse av straffeloven § 219 første ledd hevet fra to til tre år. Endringen innebar en skjerping av straffenivået, jf. storkammeravgjørelsen i Rt. 2009 side 1336 og senere rettspraksis.
- (16) Ved lovendring 25. juni 2010 er strafferammen for overtredelse av § 219 første ledd økt til fengsel i fire år. Denne endringen har ikke betydning i saken her. Skjerping av straffenivået for blant annet mishandling i nære relasjoner ble imidlertid også foreslått i Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 197 flg., som gjelder slutføring av spesiell del i straffeloven 2005. De aktuelle straffskjerpelser, som ble vedtatt ved lov 19. juni 2009 nr. 74, får betydning også for overtredelser av straffeloven § 219 første ledd som har skjedd etter 19. juni 2009, men skjerpelsen skal skje gradvis, jf. storkammeravgjørelsen i Rt. 2009 side 1412 avsnitt 40 og Rt. 2010 side 1324 avsnitt 14.
- (17) Minst en av truslene i den foreliggende sak er fremsatt etter 19. juni 2009. Slik saken er opplyst for Høyesterett, er det imidlertid ikke grunnlag for å konstatere at mer enn en av krenkelsene har skjedd etter dette tidspunktet. Straffskjerpelsen kan derfor bare tillegges begrenset vekt.
- (18) I Rt. 2010 side 129 avsnitt 18 og 21 er det uttalt følgende om straffutmålingen i saker om mishandling i familieforhold:
- "(18) Straffutmålingen i saker med familievold må nødvendigvis bero på en samlet vurdering hvor en rekke momenter kan trekkes inn. Sentrale elementer vil være hvor lenge krenkelsene har funnet sted, karakteren av de krenkelser som foreligger, hyppigheten, skadepotensialet og de konkrete skadevirkningene.**
- ...
- (21) Etter min mening er karakteren av voldshandlingene i seg selv ikke avgjørende ved straffvurderingen etter straffeloven § 219. Det sentrale er i hvilken grad disse danner et mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et 'regime' preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold. ..."**
- (19) Etter mitt syn er det sentrale i den foreliggende sak at de rundt 14 til 15 drapstruslene som B mottok i toårsperioden – og som både rettet seg mot henne og barna – i stor grad skapte utrygghet og frykt. Jeg minner om at både B og barna var svært redde for at tiltalte skulle gjøre alvor av truslene om å ta livet av dem alle. Det fremgår da også av tingrettens dom at B og de eldste barna var preget av situasjonen da de i januar 2010 kontaktet barnevernstjenesten. To år er relativt lang tid. På den annen side er det av betydning at A ikke bodde sammen med familien i den aktuelle perioden. Det kan ha dempet belastningen noe.
- (20) I tillegg kommer de to krenkelsene overfor C. I denne sammenheng er det av en viss betydning at A også i 2006 ble straffet for en legemsfornærmelse mot sønnen sommeren 2005.
- (21) Det foreligger lite straffutmålingspraksis som kan gi veiledning for nivået i saker av denne art.
- (22) Lagmannsretten har vist til HR-2011-00440-U, som er en begrunnet ankenektelse fra

Høyesteretts ankeutvalg. I den saken var det idømt fengsel i fem måneder, hvorav to måneder ble gjort betinget, for forhold som isolert sett fremstår som grovere enn i nærværende sak, men som var begått i en vesentlig kortere tidsperiode – fire måneder. Ankeutvalget nektet den domfeltes anke fremmet under henvisning til at det var klart at straffen *ikke var for streng*. Avgjørelsen gir derfor begrenset veiledning om hva utvalget mente var passe straff.

- (23) Etter mitt syn bør straffen i den foreliggende sak som utgangspunkt settes til fengsel i åtte måneder.
- (24) Spørsmålet er om det er grunnlag for å erstatte det vesentlige av denne straffen med samfunnsstraff.
- (25) Det klare utgangspunkt ved overtredelser av straffeloven § 219 første ledd av den alvorlighetsgrad det her er tale om, er at det skal idømmes ubetinget fengselsstraff. Etter mitt syn kan samfunnsstraff bare idømmes dersom tungtveiende grunner tilsier det.
- (26) Forsvareren har anført at det foreligger slike tungtveiende grunner. Det er for det første vist til at den domfelte har hatt en svært vanskelig fortid. Da han var ni år, fikk han en granatsplint i hodet, og da han var 16 år, ble han skutt i magen da han forsøkte å desertere fra feltarbeid i krigen i Kambodsja.
- (27) Videre er det vist til at den domfelte har en svært problematisk helsesituasjon, og at det vil få følger for ham langt utover det vanlige dersom han blir innsatt til soning av en fengselsstraff av en viss lengde.
- (28) Det heter i spesialisterklæring fra overlege Helge Stenumgård ved Ryen Psykiatriske poliklinikk:
- "Pasienten har generelt et lavt og marginalt funksjonsnivå. Jobben betyr svært mye for ham. En straff som kan medføre tap av arbeid, vurderes å få langt større konsekvenser for pasienten enn hva som er tilsiktet med dommen. Dagens arbeidsplass har lagt svært godt til rette for pasienten. Faller han ut av dette arbeidet, vil veien til full uføretrygd og ytterligere fallende generelt funksjonsnivå være kort."**
- (29) Lagmannsrettens flertall har funnet det sannsynlig at A vil miste arbeidet dersom han idømmes fengselsstraff av en viss lengde.
- (30) Etter mitt syn kan disse forhold verken hver for seg eller samlet begrunne at det idømmes samfunnsstraff i en sak av det omfang og den alvorlighetsgrad som det her er tale om. Det ville innebære en utvidelse av adgangen til å idømme samfunnsstraff for slike lovbrudd i strid med de klare signaler som lovgiver har gitt om skjerpet straff for vold i nære relasjoner.
- (31) Derimot finner jeg under sterk tvil at de vidtgående konsekvenser soning av en lengre fengselsstraff vil kunne få for den domfeltes muligheter til å fortsette i arbeidslivet, bør medføre at 4 måneder av straffen på åtte måneder gjøres betinget. I denne sammenheng vektlegger jeg særlig at det også vil kunne ramme B og barna hardt om As helse og sosiale tilpasning reduseres ytterligere.

- (32) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 8 – åtte – måneder hvorav 4 – fire – måneder gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år.

- (33) Dommer **Endresen**: Jeg er kommet til samme resultat som lagmannsrettens flertall. I hvert fall når det i straffen inngår 45 dager i fengsel, kan straffens formål ikke sees å være til hinder for at samfunnsstraff benyttes. Denne straffereaksjonen tilsies av tungtveiende hensyn.
- (34) Ved vurderingen av den objektive straffverdigheten av de trusler domfelte har fremsatt overfor sin tidligere ektefelle, vektlegger førstvoterende, som lagmannsretten, at hele familien var svært redde for at tiltalte skulle gjøre alvor av truslene. Denne situasjonen er utvilsomt et resultat av de truslene domfelte fremsatte, men det hører etter mitt syn med i vurderingen at truslene bare ble fremsatt overfor ektefellen, og slik at truslene, med ett unntak, heller ikke ble overhørt av barna.
- (35) Det er ikke utøvet vold overfor ektefellen, og de to episodene som gjelder sønnen C er ikke av en slik art at de er egnet til å understreke alvoret i de fremsatte trusler.
- (36) Som førstvoterende påpeker, blir trusselbildet også et noe annet når domfelte ikke bor sammen med resten av familien, og truslene fremsettes i forbindelse med krangler ved utøvelse av samværsrett med barna.
- (37) Jeg finner videre å burde utdype de personlige forhold som må ha relevans ved valg av reaksjon. Førstvoterende har vist til domfeltes bakgrunn, men det må tilføyes at denne har fått konkrete konsekvenser for hans funksjonsevne og livskvalitet. I en legeerklæring fra overlege Kathrine Haggag ved X universitetssykehus 23. november 2011 heter det om dette:

"Etter mange års anfallsfrihet fikk han et langvarig GTK med commotio cerebri/hjernerystelse juni 2008 innlagt Nevrokirurgen, her. Har siden ikke kommet seg og har fortsatt kognitive vansker i form av nedsatt arbeidshukommelse og konsentrasjon samt hodepine. EEG-kontroll har vist forverring med bilateral epileptogen aktivitet. Han var til en kortfattet nevropsykologisk vurdering for cirka to år siden på fysikalmedisinsk avd., her som ledd i oppfølging av commotio cerebri. Presterte i nedre del av normalområdet, men ikke konklusivt pga psykiske problemer. Pas er deprimert og går til behandling på DPS."

- (38) I den legeerklæring fra overlege Helge Stenumgård, som førstvoterende viser til, heter det om domfeltes depresjon:

"Hans tilstand vurderes som vedvarende depressiv reaksjon (ICD 10: F43.21) etter traumer i oppvekst samt etter skader og funksjonsfall som voksen."

- (39) Etter mitt syn er det nærliggende å se det straffbare forhold i sammenheng med sykdomsbildet.

- (40) Det kan vanskelig oppstilles alminnelige retningslinjer for straffnivået for overtredelser av straffeloven § 219 første ledd. Bestemmelsen omfatter svært ulikeartede forhold, jf. Rt. 2005 side 938 avsnitt 12. I Ot.prp. nr. 22 for 2008–2009 gis det imidlertid retningslinjer for straffutmålingen. På side 199 i proposisjonen er det blant annet fremhevet at straffnivået generelt bør ligge noe over straffnivået for sammenlignbare voldslovbrudd. På bakgrunn av omstendighetene i saken for øvrig, er det da mitt syn at en straff av fengsel i 120 dager gir et riktig nivå, som utgangspunkt for vurdering av samfunnsstraff.
- (41) Etter mitt syn taler det forhold at det etter lagmannsrettens bevisvurdering må legges til grunn at det er en nærliggende fare for at en soning av fengsel i 120 dager vil føre til at domfelte vil miste sitt arbeid, med særlig styrke for bruk av samfunnsstraff. Dette momentet får særlig tyngde når det på grunnlag av den fremlagte legeerklæring må tas hensyn til at tap av arbeidet fort kan få den konsekvens at domfelte vil bli fullt uføretrygdet, og at hans generelle funksjonsnivå vil bli ytterligere svekket.
- (42) At tap av arbeid er relevant ved vurderingen er ikke tvilsomt; jeg viser her til Rt. 2011 side 1744 avsnitt 27, der det heter:
- "Samfunnsstraff er en følbar reaksjon, og etter min mening vil de allmennpreventive hensyn her bli ivaretatt med en lengre samfunnsstraff. Å er for tiden i inntektsgivende arbeid som renholder, og ved å få samfunnsstraff vil arbeidsforholdet kunne opprettholdes."**
- (43) Å anvende samfunnsstraff for overtredelse av straffeloven § 219 bryter etter mitt syn ikke med tidligere praksis. I Rt. 2005 side 938 avsnitt 12, som jeg nettopp har vist til, heter det:
- "Straffeloven § 219 omfatter etter sin ordlyd et bredt spekter handlinger og unnlater. I den foreliggende sak er det tale om en grovere overtredelse av straffebestemmelsen, og det vil da, slik jeg ser det, bare helt unntaksvis kunne bli tale om en reaksjon i frihet."**
- (44) Det følger klart at reservasjonen om at det bare unntaksvis vil være aktuelt å anvende samfunnsstraff, bare gjelder for de grovere overtredelser.
- (45) Som det fremgår av det jeg har sagt så langt, har imidlertid tapet av arbeidet en helt særlig dimensjon i denne saken, som gjør det naturlig å trekke en parallell til rehabiliteringstilfellene. I disse tilfellene vektlegges muligheten for at domfelte skal kunne fungere adekvat i samfunnet ved straffutmålingen. Siktemålet er å unngå at soning skal føre til et avbrudd i en positiv prosess. Jeg kan ikke se at det er noen mindre grunn til å søke å hindre at soning av fengselsstraff skal føre til uførhet og forverring av generell funksjonsevne. Som førstvoterende påpeker, vil dette også få negative konsekvenser for hans barn.
- (46) Jeg kan ikke i de generelt uttalte ønsker om et skjerpet straffnivå også på dette området, lese inn en oppfordring til ikke å anvende samfunnsstraff der det måtte fremstå som adekvat. Selv på de områder der Justisdepartementet har angitt et "normalstraffnivå", har departementet understreket at straffutmålingen ikke må bli statisk og skjematisk, og at straffen skal fastsettes etter en konkret vurdering av den enkelte sak, jf. Prop. 97 L (2009–2010).
- (47) Redusert bruk av samfunnsstraff på dette området ville også bryte med gjentatte generelle undertrekninger fra politisk hold om at det er ønskelig med økt bruk av samfunnsstraff.

Ved lov 29. juni 2007 ble rammen for å idømme en kortere ubetinget fengselsstraff sammen med samfunnsstraff økt fra 30 til 60 dager. Formålet var nettopp å utvide anvendelsesområdet for denne reaksjonsformen, jf. Ot.prp. nr. 31 (2006–2007) side 54.

- (48) Jeg er etter dette kommet til at samfunnsstraff vil være den mest adekvate straffereaksjon, og stemmer for at anken forkastes.
- (49) Dommer **Normann:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Endresen.
- (50) Dommer **Stabel:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Øie.
- (51) Dommer **Skoghøy:** Likeså.
- (52) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 8 – åtte – måneder hvorav 4 – fire – måneder gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år.

Riktig utskrift bekreftes: